

Gemeente
Coevorden

Kaderbrief 2020

Inhoudsopgave

KADERBRIEF 2020	1
INHOUDSOPGAVE	4
INLEIDING EN LEESWIJZER	5
BESTUURLIJKE HOOFDLIJNEN	6
ONTWIKKELING FINANCIËN	10
Samenvatting financiën	10
Ontwikkeling inkomsten	11
Ontwikkeling uitgaven	15
Overige ontwikkelingen	19
UITGANGSPUNTEN 2020-2023	21
AFSLUITING	23

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

De kaderbrief is het eerste document in de jaarlijkse planning- & controlcyclus. In deze Kaderbrief 2020 schetsen wij de ontwikkelingen op hoofdlijnen voor het aanstaande begrotingsjaar 2020 en het meerjarenperspectief voor de jaren 2021 tot en met 2023. De verdere uitwerking van de kaders vindt plaats in de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023.

Vorig jaar hebben wij het bestuursprogramma 'Ruimte om te doen!' vastgesteld en in november in uw raad laten bekrachtigen. Voorliggende kaderbrief is de eerste beleidsinhoudelijke kaderbrief van deze bestuursperiode. De kaderbrief voor 2019 was een beleidsarme kaderbrief.

De doelen die wij in deze bestuursperiode willen bereiken, zijn opgenomen in het bestuursprogramma. In de afgelopen periode hebben wij een vertaling gemaakt van dit omvangrijke pakket aan ambities; welke rode draad loopt door al onze ambities heen en met welke doelen gaan we als eerste aan de slag? Deze vertaling heeft haar plek gevonden in de 'Strategische agenda 2019-2022'. In deze kaderbrief schetsen wij de belangrijkste speerpunten en ontwikkelingen waar wij in 2020 mee aan de slag gaan. Dit werken wij vervolgens concreter uit in de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023.

In de afgelopen maanden hebben wij de Programmabegroting 2019 en het Jaarverslag 2018 voor het eerst via Pepperflow samengesteld en aan de gemeenteraad aangeboden. Deze kaderbrief is de eerste 'digitale' kaderbrief. De opbouw van de kaderbrief is zoals u gewend bent gelijk aan voorgaande jaren. Via de button 'meer' aan de rechterzijde van het scherm is de optie aanwezig om een PDF-versie van het document te downloaden.

Leeswijzer

De kaderbrief kent de volgende hoofdstukken die onder 'tegels' zijn geplaatst:

- Bestuurlijke hoofdlijnen;
- Ontwikkeling financiën;
- Uitgangspunten voor 2020-2023;
- Afsluiting

Bestuurlijke hoofdlijnen

Strategische agenda

In onze strategische agenda geven we richting aan onze ambities in deze bestuurlijke periode. Binnen het bestuursprogramma *Ruimte om te doen!* hebben we thema's benoemd waarin we verbindend willen besturen. Door en over de portefeuilles heen. Dat is nieuw en daar moeten we onze weg in vinden. Het zijn thema's waar veel geld mee gemoeid is, die veel impact hebben en waar meerdere stakeholders voor nodig zijn om resultaten te boeken; samen staan we sterk. Met gepaste zorgvuldigheid én enthousiasme gaan wij investeren en aan de slag.

We hebben als het ware een kop op het bestuursprogramma gezet. We hebben deze de strategische agenda genoemd. Hierin hebben we onze prioriteiten benoemd aan de hand van thema's. Het zijn de volgende vier thema's:

1. Voorkomen;
2. Duurzaamheid;
3. Aantrekkelijk Coevorden;
4. Coevorden verbindt next level.

De thema's zijn niet nieuw. We hebben ze geplaatst in een bredere ambitie. Het vraagt een andere benadering van ons, ook in termen van verantwoording. Die verantwoording vindt plaats in de reguliere cyclus.

De vier thema's bespreken we in een later stadium met onze partners: wat speelt er en hoe kunnen we samen onze schouders er onder zetten? Een nuancering is op zijn plaats: we trekken best een grote broek aan voor een gemeente met onze omvang en met onze formatie. Daarom hanteren we vaak de 80/20-regel: soms is 80% genoeg, want dan kost het 80% van de resources om de laatste 20% nog te bereiken. Op andere momenten kiezen we voor 100% resultaat. De strategische agenda helpt ons om met uw raad en met de organisatie te bepalen waar we vol voor gaan, en waar het een tandje minder kan.

Als we per thema weten waar we aan het eind van de bestuursperiode willen staan en welke mijlpalen er zijn om de voortgang in beeld te brengen, dan willen we dat kunnen onderbouwen met gegevens. Tellen en vertellen. Dat vraagt een verbetering van de monitoring. In het sociaal domein zijn we bezig die monitoring op te zetten. Daarna rollen we dit uit naar de andere beleidsvelden, zodat we beter weten of het beoogd resultaat behaald wordt en wat onze bijdrage er aan is. Dit hebben we niet van de ene op de andere dag voor elkaar: het betekent zoeken en leren met elkaar. Stellen we de juiste vragen, hebben we de juiste indicatoren en voeren we het juiste gesprek, om te bepalen of we goed bezig zijn.

In deze bestuurlijke paragraaf schetsen we per thema welke ontwikkelingen wij op ons af zien komen voor 2020. Bij de programmabegroting vindt de afweging plaats of deze opgenomen worden en op geld worden gezet.

Voorkomen

Inwoners voelen zich gezond, leven langer en doen actief mee door te werken en of zich in te zetten als vrijwilliger. Dat is ons toekomstbeeld. Om dit voor elkaar te krijgen werken we actief samen in de regio met maatschappelijke partners, medeoverheden, inwoners en bedrijven. We hebben al veel verbindingen en die willen we nog verbreden. Op basis van ons beleid 'Samen krachtig' hebben we al een aantal zaken in gang gezet. Regelmatig overleg met ouderen, met verenigingen, contacten met scholen zodat we kwesties eerder in beeld hebben.

Sociaal Domein

We willen dat kinderen veilig, gelukkig en gezond opgroeien zodat zij zich naar potentie kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en zelfredzame volwassenen. We willen dat inwoners gezonder en langer leven, zonder financiële problematiek, waardoor ouderen langer zelfstandig thuis kunnen wonen.

De verantwoordelijkheden die we als gemeente hebben gekregen bij de decentralisaties bevinden zich naast het ondersteunen van inwoners nadrukkelijk óók op het voorkomen van problematiek. Naast oplossen achteraf zetten we ook nadrukkelijk in op preventie. De beweging naar

'Voorkomen' hebben we nog onvoldoende kunnen maken, door de hectiek van de invoering van wetten met strakke financiële kaders. Daarom is het nodig dat we meer investeren op 'Voorkomen', zoals ook in de besluitvorming over het beleidsplan Samen krachtig is vastgesteld. De ambitie om meer te innoveren in de zorg krijgt vanaf 2019 vorm. Met als doel om ook in de toekomst binnen de beschikbare middelen onze taken in het sociaal domein te kunnen uitvoeren.

We willen dat inwoners zo snel mogelijk met hun (ondersteunings)vraag op de juiste plek komen en zo snel mogelijk geholpen worden. En dat ze niet meerdere keren hun verhaal hoeven te vertellen. Daarom werken we vanaf 2020 met een regiesysteem. Het systeem ondersteunt onze integrale werkwijze. Zowel externe samenwerkingspartners als inwoners kunnen op het regiesysteem inloggen. Onze eigen collega's zien snel welke partijen betrokken zijn bij een gezin en wat er al gebeurd is in de casus. Door sneller te handelen kunnen we in bepaalde gevallen complexere hulpvragen en escalatie voorkomen.

Daarnaast zijn we nu bezig met de voorbereiding van de inkoop van de jeugdhulp voor het jaar 2020 en verder. Daarbij zetten we maximaal in op het naar voren brengen van kennis en ervaring naar het voorveld, waardoor achter in de keten zwaardere jeugdhulp wordt voorkomen. Daarnaast maken we contractuele afspraken met jeugdhulpaanbieders over een effectieve financiële risicoverdeling tussen aanbieders en gemeenten.

We proberen de kosten voor ondersteuning en zorg in de hand te houden, door onder andere inwoners te verwijzen naar voorliggende voorzieningen. De ondersteuningsvraag is hierin leidend en samen met de inwoner verkennen we of de voorziening passend is. We onderzoeken met ketenpartners of individuele begeleiding om te buigen is naar een meer groepsgewijze aanpak. Daarnaast kijken we naar nieuwe mogelijkheden en ontwikkelingen waardoor inwoners gezonder ouder worden zodat er uiteindelijk minder beroep op de Wmo wordt gedaan. Tenslotte merken we dat een beroep op de eigen kracht van mensen met een indicatie voor begeleiding in de praktijk moeilijker is dan op papier. Veel van deze cliënten hebben een beperkte zelfredzaamheid.

Om onze krachten te bundelen en het effect te vergroten zetten we in op een integrale aanpak. Dit kunnen we niet tegelijk in heel Coevorden doen. We onderzoeken de mogelijkheid, mede in het kader van de Regiodeal, om in 2019 voor één of twee gebieden aan de slag te gaan, zodat er begin 2020 een programmatische aanpak ligt hoe we dat doen.

Duurzaamheid

We willen de gemeente Coevorden goed achterlaten voor de volgende generatie. We zijn ons bewust dat ons handelen gevolgen heeft. Daarom willen we in 2040 een energieneutrale gemeente zijn.

Visie op duurzaamheid

Duurzaamheid is een belangrijk thema in uw raadsakkoord en in onze strategische agenda. Begin dit jaar is het inventarisatiedocument Van Energiek naar Duurzaam vastgesteld, ter voorbereiding op een concrete duurzaamheidsambitie en uitvoeringsagenda. De werkgroep duurzaamheid van uw raad gaat in 2019 met een aantal van de hierin opgenomen thema's aan de slag. De concrete ambitie en de daarbij benodigde middelen zijn nu nog niet aan te geven.

Wij hebben de ambtelijke organisatie om een advies gevraagd over duurzame ontwikkeling op het gebied van de energietransitie (waaronder een onderzoek naar de haalbaarheid van een energieneutrale wijk of dorp), circulaire economie en de voorbeeldfunctie van de gemeente. Het uitvoeren van een nulmeting van de gemeentelijke gebouwen en ecologisch bermbeheer zijn twee voorbeelden hiervan. De uitkomsten van de nulmeting zullen ons in 2020 inzicht bieden in wat er nodig is om de duurzaamheidsdoelstellingen te behalen. De financiële middelen die nodig zijn om deze ambities te verwezenlijken zullen naar verwachting voor de programmabegroting 2020 bekend zijn.

Aantrekkelijk Coevorden

Coevorden is een aantrekkelijke gemeente om te wonen en werken en recreëren. We hebben een uitnodigende binnenstad waar inwoners, ondernemers en bezoekers kunnen genieten van historie, water en gezelligheid. Ons platteland is vitaal en er is ruimte voor recreatie.

Economie

In 2020 geven we uitvoering aan de economische visie en parallel daarin lopen de regionale projecten in het kader van Dutch TechZone (DTZ). Voor wat betreft de economische visie zullen we ons naar verwachting richten op het vervolg van de in 2019 gestarte projecten Fablab, Revitalisering bedrijventerreinen, Ruimte voor pioniers, Ondernemen in het dorp van de toekomst en Ondernemersdienstverlening. Daarnaast hopen we een aantal andere projectideeën verder vorm te geven, zoals een project rondom energietransitie en circulaire economie, mogelijke verbreding van het Fablab techniek naar een Fablab zorg, een project om de ontwikkeling van Coevorden als logistieke hub van Noord-Nederland te bevorderen, een pressurecooker week waarbij studenten aan de slag gaan met vraagstukken van het bedrijfsleven en een onderzoek naar de herbestemming van vrijkomend agrarisch vastgoed. De volgorde waarin we dit oppakken is afhankelijk van de actualiteit, daarom is het een dynamische agenda. In de uitvoering van de economische visie zoeken we nadrukkelijk verbinding met de Regiodeal en de projecten die in DTZ-verband lopen.

Wonen

In 2020 geven we verder uitvoering aan de woonvisie. We willen een woningmarkt die zowel kwantitatief als kwalitatief in balans is. Dit doen we door ons in te zetten op de thema's kwaliteit van wonen, langer thuis wonen, wonen als maatwerk en betaalbaar wonen. Wij hebben hierbij aandacht voor de huursector en gaan dan ook samen met de corporaties onze gemaakte afspraken betreffende duurzaamheid, betaalbaarheid, beschikbaarheid en leefbaarheid concretiseren. Ook richten we ons op de grote transformatieopgave van de bestaande koopwoningvoorraad. Deze opgave behelst onder andere het onderhoud, levensloopbestendigheid en de verduurzaming van de eigen woning van mensen met een laag inkomen. Deze opgave is regiobreed onderkend en we werken er gezamenlijk binnen de regiodeal aan.

Recreatie en toerisme

Toerisme en recreatie is een van de belangrijke pijlers in de lokale en regionale economie. Voor de versterking van de toeristische- recreatieve sector zal in 2020 onder meer verder invulling gegeven worden aan het project Vitale vakantieparken en de beleidsagenda Vrijtijdseconomie. Ook werken wij onder andere in Hondsrugverband aan een goede toeristisch-recreatieve infrastructuur (wandelen en fietsen), de promotie van de regio en informatievoorziening aan bezoekers en toeristen.

Programma Binnenstad

Het programma behelst het realiseren van een mooie uitnodigende binnenstad, een binnenstad waar bezoekers en bewoners zich thuis voelen en worden verrast door wat Coevorden te bieden heeft. De drie doelstellingen van het programma gaan over versterken van eigenheid, aanpak van winkelstraten en een uitvoeringsprogramma dat we samen met partners oppakken. Voor dit programma is het betrekken en inspireren van onze inwoners, ondernemers en andere partijen een belangrijke pijler voor succes. Onze inschatting is dat in 2020 onder andere de winkelstraten opnieuw ingericht worden, de aanbesteding voor markt en haven heeft plaatsgevonden, het parkeer- en verkeersonderzoek geïmplementeerd is, het kerkplein een transformatie heeft ondergaan, er een compleet toeristen programma is en de uitstraling van het private vastgoed verbeterd is. Ook zijn wij in gesprek om op de locatie van de Bentheimerpoort gebouwen te ontwikkelen die de Bentheimerpoort zichtbaar maken.

Kunst en cultuur en viering 75 jaar bevrijding

Met de heroriëntatie op Kunst en Cultuur is het onderzoek naar een nieuwe koers en de versterking van het basisaanbod gestart. Ter voorbereiding op een formele aanvraag is het onderzoek gestart naar het proces om culturele gemeente Drenthe in 2022 te worden, en de manier waarop dit kan bijdragen aan het beleid op het gebied van kunst en cultuur. Samen met de culturele sector gaan wij hier mee aan de slag. Als gemeente willen we graag inzetten op een aantal pijlers, op basis waarvan het cultureel programma vorm en inhoud krijgt, zoals *Viering*, *Verbondenheid* en *Versterking*. In 2020 krijgt de pijler Viering al vorm, dan is het 75 jaar geleden dat Nederland bevrijd is van de Duitse onderdrukking. Coevorden is als eerste van Drenthe bevrijd door de Canadezen. Dit willen we in 2020 groots vieren. Samen met lokale initiatiefnemers, de provincie, VNG en het landelijke 4 mei comité geven we dit vorm.

Mobiliteit

Goede mobiliteit en bereikbaarheid vinden wij belangrijk voor het stimuleren van de lokale economie. In onze unieke trimodale positie willen wij per weg, spoor en water goed bereikbaar zijn. Voorbereidingen voor het aanleggen van de N34/Zuidelijke ontsluitingsweg zijn opgestart en het voorlopige ontwerp is gereed. Het doortrekken van deze weg tot een rondweg rondom

Coevorden naar het zuiden zal hierna volgen. Wij vinden dit van groot belang voor het bevorderen van Coevorden als aantrekkelijke woon-, werk- en recreatiegemeente. Het opstellen van de fietsnota is in afrondende fase. Er dienen nog enkele keuzes gemaakt worden. Ook zullen wij de fietsnota nog voorleggen aan onze stakeholders. Onder andere het project recreatief fietspad Geeserstream wordt benoemd in de fietsnota, dit project is volop in ontwikkeling en hierover zal in 2019 besluitvorming plaatsvinden.

Omgevingswet

De omgevingswet wordt 1 januari 2021 van kracht. 2020 is het laatste jaar voor de formele invoering en zal, in lijn met het 'Ambitiedocument omgevingswet', dan ook in het teken staan van het omgevingswet proof maken van onze organisatie. Er is ook na de invoeringsdatum nog ruimte voor ontwikkeling, maar onze werkprocessen en digitale ondersteuning dienen op orde te zijn. Ook gaan we voortvarend aan de slag met de ontwikkeling van een eigen omgevingsvisie, nu deze niet in gezamenlijkheid in BOCE verband wordt ontwikkeld. Belangrijke eerste stappen hiertoe worden al in 2019 gezet. De daadwerkelijke beleidsvorming en vaststelling vindt plaats in 2020.

Coevorden verbindt

Coevorden verbindt. Dat doen we met onze bestuursstijl en in de ambtelijk organisatie. De raad is op straat. In de vorige bestuursperiode hebben we dit in gang gezet. Het is tijd om het naar het volgende niveau te tillen.

Verbinden next level

Al dit jaar en doorlopend in volgend jaar, gaan we aan de slag met een drietal onderwerpen om het verbindend besturen verder te brengen. De volgende vragen zijn daarbij leidend:

- Verbindend besturen the next level: wat is het en hoe gaan we daar vorm aan geven?
- Gebiedskompas/gebiedsvisies. Hoe ondersteunen we de ontwikkeling van een gebiedsvisie, waarbij we goed gebruik (laten) maken van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens?
- Hoe krijgen we nu verbinding met de wijken en dorpen die nu nog geen gesprekspartner voor ons zijn?

In lijn met verbindend besturen ontwikkelt de ambtelijke organisatie zich naar een gemeentelijke organisatie waarin de behoeftes van de samenleving en onze inwoners en ondernemers centraal staan. Daarbij stellen we ons steeds de vraag of, en welke rol we daarbij hebben. Het strategisch vermogen van de organisatie moet groeien, bijvoorbeeld op procesregie. We investeren zowel in persoonlijke ontwikkeling van zittende medewerkers als in het aantrekken van nieuwe medewerkers met een profiel passend bij onze gewenste manier van werken. In 2019 en 2020 wordt geïnvesteerd in leiderschap. We hebben de bereidheid naar de organisatorische vertaling van onze bestuurlijke ambities te kijken.

Kinderen en jongeren krijgen extra aandacht bij het verbinden next level. We willen jongeren daarin goed faciliteren, bijvoorbeeld met de jongerenraad, die sinds 2016 bestaat. We zoeken nog naar manieren om de stem van kinderen beter in beeld te krijgen.

Online dienstverlening

Digitalisering van dienstverlening neemt een enorme vlucht en er wordt steeds meer van ons, als eerste overheid, op dat gebied verwacht. Ook binnen onze gemeente hebben we op een eerder moment al besloten dat online het voorkeurskanaal is. Het biedt kansen om snel, gemakkelijk en op een moment waarop het jou past producten en diensten af te nemen. Echter het implementeren van digitale kanalen behelst ook de aanschaf, het onderhoud, het beheer en de innovatie. De ontwikkelingen gaan snel op dit gebied en afnemers van gemeentelijke producten verwachten dat we daarin mee gaan. Om er voor te zorgen dat we onze online dienstverlening op het juiste peil brengen (de website is al weer verouderd en voldoet (nog) niet aan wettelijke regelgeving) en deze op peil houden, dienen we komend jaar kennis en expertise toe te voegen aan ons gemeentelijke organisatie.

Ontwikkeling financiën

Samenvatting financiën

Overzicht meerjarenperspectief 2020-2023

Wij hebben een nieuw meerjarenperspectief samengesteld. De basis hiervoor is de bestaande meerjarenraming voor de jaren 2020 tot en met 2022. Daar hebben wij de jaarschijf 2023 aan toegevoegd. Ontwikkelingen die effect hebben op dit meerjarenperspectief zijn met name de meicirculaire van het gemeentefonds, de aanpassing van onze verwachte inkomsten, loon- en prijsontwikkelingen, de kaderbrieven van verbonden partijen, autonome ontwikkelingen en nieuw beleid waarover in de afgelopen maanden van dit begrotingsjaar is besloten.

De samenvatting van ons nieuwe meerjarenperspectief is als volgt:

ACTUALISATIE MEERJARENPECTIEF				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
<i>Ontwikkeling inkomsten</i>				
Circulaires gemeentefonds	956	691	366	381
Belastingen, huren en pachten, dividend	229	299	299	299
<i>Ontwikkeling uitgaven</i>				
Loon- en prijsontwikkelingen	-964	-964	-964	-964
Autonome ontwikkelingen	-30	-30	-30	-30
Verbonden partijen	-144	-119	-126	-5
Reeds geaccordeerd nieuw beleid	-182	-182	-182	
	-135	-304	-636	-319

Structurele begrotingsruimte

Bij de Programmabegroting 2019 hebben wij de structurele begrotingsruimte op een nieuwe manier gepresenteerd. Wij hebben een nieuwe stelpost geïntroduceerd, waar wij de overschotten op de begroting presenteren. In het verleden werden deze bedragen in de algemene reserve gestort. Wij blijven onze vermogenspositie versterken door jaarlijks € 2 miljoen in de algemene reserve te storten.

Door overschotten op een separate stelpost in beeld te brengen, is er eenvoudig inzicht in de ruimte in de begroting. Effecten van tussentijdse begrotingswijzigingen, zoals raadsvoorstellen en het saldo van de Halfjaarrapportage, brengen wij ten gunste of ten laste van deze stelpost.

Wanneer wij het resultaat van deze Kaderbrief afzetten tegen de aanwezige structurele ruimte in de begroting, verloopt het financieel meerjarenperspectief als volgt.

STELPOST VRIJE BEGROTINGSRUIMTE				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Stelpost vrije begrotingsruimte		716	1.225	1.225
Saldo kaderbrief	-135	-304	-636	-319
<i>Vrije begrotingsruimte na kaderbrief</i>	-135	412	589	906

Wij brengen het saldo van deze kaderbrief niet op voorhand ten laste van de algemene reserve (in 2020) en de stelpost vrije begrotingsruimte (2021-2023). In de de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023 werken wij de kaderbrief uit. Dan komen wij met voorstellen om een begroting met een structureel en reëel sluitend meerjarenperspectief aan te bieden.

Ontwikkeling inkomsten

Meicirculaire gemeentefonds

Het gemeentefonds is voor gemeenten de belangrijkste inkomstenbron. Het zijn de middelen die we ontvangen van het Rijk. Hoeveel wij van het Rijk ontvangen, wordt bekend gemaakt door middel van circulaire. De meicirculaire is de belangrijkste circulaire van het jaar. Naast de meicirculaire verschijnen in september en december ook circulaire.

De uitkomsten van de meicirculaire hebben wij onderstaand samengevat. Onder de tabel lichten wij de effecten toe.

EFFECTEN MEICIRCULAIRE				
<i>(bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Uitkeringsfactor				
Accresontwikkeling	-565	-858	-1.209	-1.245
Nominale ontwikkeling	1.087	1.164	1.259	1.367
Overige ontwikkelingen uitkeringsfactor	-14	-15	-14	-14
Beheerovereenkomst DSO-LV	-47	-47	-47	-48
Ontwikkeling uitkeringsbasis				
Ontwikkeling uitkeringsbasis	145	146	144	144
Hoeveelheidsverschillen	45	24	-48	-109
WOZ-waardering en aanpassing rekentarieven	152	116	116	116
Sociaal domein				
Loon- en prijscompensatie sociaal domein	583	591	595	600
Extra middelen jeugdhulp	645	648	-	-
Inzet middelen loon- en prijscompensatie en jeugdhulp	-1.075	-1.078	-430	-430
<i>Surplus loon- en prijscompensatie sociaal domein</i>	<i>153</i>	<i>161</i>	<i>165</i>	<i>170</i>
Subtotaal centraal	956	691	366	381
Taakmutaties				
Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen	13	16	20	24
Landelijke vreemdelingenvoorzieningen	-10	-9	-	-
Invoering WvGGZ	49	49	49	50
Verrekening Voogdij/18+	-26	-26	-26	-26
IU/DU/SU				
Brede impuls combinatiefuncties/buurtsportcoaches	11	11	11	11
Gezond in de stad	14	14	-	-
Jeugdhulp kinderen in een AZC	79	79	79	79
Verhoging taalniveau statushouders	41	-	-	-
3D's in het sociaal domein				
Participatie	218	151	137	127
Voogdij/18+	48	48	48	48
Subtotaal decentraal	437	333	318	313
Totaal effecten meicirculaire	1.393	1.024	684	694

Toelichting

Uitkeringsfactor

De hoogte van de algemene uitkering wordt vooral bepaald door de ontwikkeling van de uitgaven van het Rijk. Als het Rijk meer uitgeeft, dan ontvangen gemeenten meer middelen. Als het Rijk minder uitgeeft, ontvangen gemeenten ook minder. Dit systeem van 'samen de trap op, samen de

trap af' betekent dat de hoogte van de algemene uitkering wisselt. De toename of afname van het gemeentefonds heet 'accres'.

Het accres is meerjarig fors negatief. Een oorzaak hiervoor is dat de uitgaven van het Rijk lager uitvallen dan gedacht ten tijde van septembercirculaire. Vanaf 2020 dalen de accessen ten opzichte van de september circulaire 2018 verder, hoofdzakelijk als gevolg van een lagere loon- en prijsontwikkeling in het Centraal Economisch Plan (CEP) van het Centraal Plan Bureau. Echter, omdat wij onze begroting baseren op constante prijzen, corrigeren wij dit effect. Dit is het structurele voordeel dat wij onder de kop 'nominale ontwikkeling' hebben verwerkt.

De overige ontwikkelingen met een negatief bedrag van € 14.000, betreft een uitname uit het gemeentefonds voor een verhoging van de raadsledenvergoeding. Dit is van toepassing voor gemeenten tot 24.000 inwoners. Bij de septembercirculaire 2019 wordt dit bedrag nog iets naar boven bijgesteld vanwege een ommissie in de meicirculaire.

Een andere structurele uitname uit het gemeentefonds is voor de beheerovereenkomst DSO-LV: Digitaal Stelsel Omgevingswet Landelijke Voorziening. Deze overeenkomst is ondertekend door de VNG, IPO, de UwV en de Minister van BZK. De overeenkomst regelt onder andere de inhoud en de uitvoering van de beheertaak, financiering en samenwerkingsafspraken voor een optimale werking van dit digitale stelsel voor de nieuwe Omgevingswet.

Ontwikkeling uitkeringsbasis

In deze circulaire zijn de nieuwe ramingen verwerkt van de ontwikkeling van de uitkeringsbasis. De mutaties worden voornamelijk veroorzaakt door nieuwe landelijke ramingen van de aantallen bijstandsontvangers en de ontwikkeling van de OZB-maatstaven. De jaarlijkse aanpassing van de gewichten van de maatstaf Ozb is doorgevoerd. Dit wordt bepaald door de omvang van de WOZ-waarde en een daaraan gekoppeld gewicht, het zogenoemde rekentarief.

Sociaal domein

Voor het sociaal domein wordt nog eenmalig een loon-en prijscompensatie verstrekt. Dit gebeurt omdat onderdelen pas vanaf een jaar na de overheveling naar de algemene uitkering accres genereren. Vanaf 2020 tellen de middelen van het sociaal domein mee in de berekening van het accres. Van de ontvangen loon- en prijscompensatie is een bedrag van € 430.000 benodigd voor het sociaal domein. Het surplus laten wij vrijvallen in de algemene middelen.

Het kabinet heeft besloten extra middelen toe te voegen aan het jeugdhulpbudget. Aanvullend aan de middelen voor de jaren 2019, 2020 en 2021 wordt onderzoek verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Daarnaast worden de komende maanden bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en VNG over hoe het jeugdhulpstelsel effectiever, efficiënter en beter kan gaan functioneren. Wij voegen de extra middelen voor jeugdhulp toe aan de daarvoor bestemde budgetten. De benodigde middelen voor loon- en prijscompensatie en jeugdhulp zijn samen € 1.075.000 in 2020 en lopen af naar € 430.000 in 2023.

Taakmutaties

Er is sprake van een viertal taakmutaties.

- Verhoging leeftijdsgrenzen gezinshuizen: vooruitlopend op afspraken om vanaf 1 juli 2018 pleegzorg standaard te verlengen worden extra financiële middelen aan het jeugdhulpbudget toegevoegd. Dit loopt op tot structureel € 24.000 voor Coevorden in 2023.
- Landelijke vreemdelingenvoorzieningen: Het Rijk en gemeenten hebben samenwerkingsafspraken gemaakt voor de ontwikkeling van Landelijke Vreemdelingenvoorzieningen (LVV) waar vreemdelingen zonder recht op verblijf of rijksopvang begeleid worden naar een bestendige oplossing voor hun situatie, waarbij hen onderdak wordt geboden. Dit betekent voor Coevorden een bedrag van € 10.000 in 2020 en € 9.000 in 2021.
- Invoering WvGGZ: Met ingang van 1 januari 2020 treedt de Wet verplichte ggz in werking. Voor de gemeentelijke taken en bijbehorende kosten die volgen uit de Wet verplichte ggz is in het bestuurlijk overleg van 6 mei jl. tussen het Ministerie van VWS en de VNG afgesproken om vanaf 2020 structureel € 20 miljoen toe te voegen aan het gemeentefonds. Dit betekent voor Coevorden een bedrag van € 49.000.
- Verrekening Voogdij/18+: Het budget kent een systematiek waarbij op basis van historisch zorggebruik wordt gerekend. Op basis van dit historische zorggebruik daalt het budget voor Coevorden met € 26.000.

IU/DU/SU

- Brede impuls combinatiefuncties/buursportcoaches: Deze middelen zijn met name beschikbaar gesteld om extra in te zetten op het versterken van sport- en beweegaanbieders, het mogelijk maken van sporten en bewegen voor mensen die hierbij belemmeringen ervaren en het ondersteunen bij het verbeteren van de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Voor Coevorden is

dit structureel € 11.000.

- Gezond in de stad: In het actieprogramma 'Kansrijke start' heeft de Minister van VWS aangegeven dat via een DU middelen beschikbaar worden gesteld aan GIDS-gemeenten die een coalitie willen vormen rond de eerste 1000 dagen van kinderen. De middelen in deze circulaire zijn de eerste tranche van deze impuls. De tweede tranche volgt bij de decembercirculaire 2019.
- Jeugdhulp aan kinderen in een AZC: Wij zijn vanaf 2019 volledig verantwoordelijk voor de organisatie en financiering van jeugdhulp aan kinderen in een AZC. Op basis van het aantal kinderen dat in een AZC verblijft, is een voorlopige verdeling bepaald. In de decembercirculaire 2019 zal een definitieve verdeling bekend worden gemaakt.
- Verhoging taalniveau statushouders: In aanloop naar het nieuwe inburgeringsstelsel hebben Rijk en gemeenten bestuurlijke afspraken gemaakt over de versterking van het taalniveau van statushouders die nog onder de huidige Wet inburgering inburgeren. Wij ontvangen in 2020 hiervoor € 41.000.

Sociaal domein

De omvang van de integratie-uitkering voor Participatie en Voogdij/18+ wijzigt door toekenning van de loon- en prijscompensatie. Het bedrag voor Participatie wordt bij de septembercirculaire bijgesteld vanwege een omissie van het Ministerie van BZK in de meicirculaire.

Belastingen, huren en pachten en dividend

Jaarlijks passen wij de opbrengsten van belastingen, huren en pachten aan op basis van de verwachte prijsontwikkeling. De verwachte prijsstijging voor de overheid is in 2020 1,5%. Daarnaast verwachten wij dat het dividend van de BNG structureel hoger zal zijn. Het effect op de begroting hiervan is als volgt.

ONTWIKKELING INKOMSTEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Belastingen	129	129	129	129
Toeristenbelasting	-70			
Huren en pachten	20	20	20	20
Dividenduitkering BNG Bank	150	150	150	150
	Totaal	229	299	299

Toelichting

Belastingen

De stijging van de belastingen zoals wij deze in bovenstaande tabel laten zien, is de stijging van de opbrengst van de Onroerende zaakbelasting (Ozb). Deze belasting is een algemeen dekkingsmiddel en is bedoeld om de stijging van onze kosten af te dekken. Via de gemeentefondsuitkering worden wij ook gecompenseerd voor prijsstijgingen.

Het uitgangspunt is dat alle tarieven worden aangepast met het prijsindexcijfer. Voor kostendekkende tarieven voor het rioolrecht, de afvalstoffenheffing, de begraafplaatsrechten, omgevingsvergunningen en producten van burgerzaken laten wij de stijging van de opbrengst niet in deze tabel zien, omdat deze geen effect hebben op de begroting. Tegenover een stijging van de opbrengsten uit deze tarieven staan kosten. Bij de programmabegroting berekenen wij met welk percentage de tarieven aangepast moeten worden om kostendekkend te zijn. Dat is onder andere afhankelijk van de ontwikkeling van het aantal huishoudens en bedrijven, de Woz-waarde van panden en de kosten die wij maken voor de tariefproducten.

Toeristenbelasting

Bij de Programmabegroting 2016 heeft uw raad ingestemd met het voorstel om de toeristenbelasting eens per drie jaar te verhogen met € 0,05 in plaats van een jaarlijkse prijsindexatie. Voor de jaren 2016, 2017 en 2018 was het tarief € 1,25 per overnachting. Voor het jaar 2019 zou het tarief met € 0,05 verhoogd worden naar € 1,30. Dit besluit is destijds verwerkt

in de begroting. Vorig jaar hebben wij voorgesteld om voor het jaar 2019 het tarief niet te verhogen. De reden hiervoor was dat er in 2019 een onderzoek wordt uitgevoerd naar verschillende tarieven. Inmiddels is dit onderwerp naar een breder niveau getrokken: wij haken aan bij een onderzoek in Drents verband dat in samenwerking met het Recreatieschap Drenthe wordt uitgevoerd. Het onderzoek richt zich onder andere op een vrijstelling voor kinderen tot 12 jaar, tariefdifferentiatie voor verschillende accommodaties en harmonisatie van het tarief in Drenthe. Het uitgangspunt is dat de opbrengst van de toeristenbelasting per saldo gelijk blijft. Het onderzoek wordt naar verwachting in het najaar van 2019 afgerond.

Om de toeristische sector ter voorbereiding op het nieuwe seizoen op tijd duidelijkheid te bieden over de tarieven, doen wij in deze kaderbrief u een voorstel daartoe. In afwachting van de uitkomsten van het lopende onderzoek, stellen wij voor het huidige tarief van € 1,25 per overnachting met één jaar te verlengen. In de meerjarenraming is conform eerdere afspraken over prijsindexatie, rekening gehouden met een tarief van € 1,30 per overnachting. Voortzetting van het huidige tarief leidt tot een incidenteel nadelig effect van € 70.000. De verordening toeristenbelasting heeft voor 2020 geen redactionele wijzigingen en/of toevoegingen. Indien u instemt met ons voorstel over het tarief worden belastingplichtigen zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld. De huidige verordening toeristenbelasting Coevorden, vastgesteld in uw vergadering van 10 juli 2018, zal daarmee ook gelden in 2020.

Huren en pachten

Evenals de indexatie van de belastingen, verhogen wij de huren en pachten met de prijsindexatie van 1,5%. Dit leidt tot een stijging van de inkomsten met € 20.000.

Dividenduitkering BNG Bank

De dividenduitkering van BNG Bank B.V. is de laatste jaren hoger dan begroot. De verwachting is dat de dividenduitkering voor de komende jaren ook structureel hoger zal zijn. Een belangrijke reden hiervoor is dat de bank in 2018 een uitkeringspercentage van 50% heeft gehanteerd, in 2017 was dit 37,5%. Ondanks het feit dat de bank het nieuwe dividendbeleid nog niet heeft vastgesteld, verwacht de bank de komende jaren ook een uitkeringspercentage van 50% te kunnen hanteren.

Ontwikkeling uitgaven

Ter inleiding

In dit hoofdstuk gaan wij in op de ontwikkeling van onze uitgaven. Wij hebben onze uitgaven voor de komende vier jaren geactualiseerd op basis van bijvoorbeeld landelijke indexcijfers, landelijke en lokale ontwikkelingen in wet- en regelgeving, onze aanbestedingen, kaderbrieven van onze verbonden partijen en beleid dat in dit voorjaar door uw raad is vastgesteld.

Loon- en prijsontwikkeling

Wij verwachten dat de lonen en prijzen in 2020 voor onze gemeente zullen stijgen met de volgende bedragen.

ONTWIKKELING LONEN EN PRIJZEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Loonontwikkeling	-634	-634	-634	-634
Prijsontwikkeling regulier (incl. subsidies)	-330	-330	-330	-330
	Totaal	-964	-964	-964

Toelichting

Loonontwikkeling

De huidige cao voor gemeenten is op 1 januari 2019 afgelopen. Op het moment van schrijven lopen de onderhandelingen voor een nieuwe cao. De VNG heeft namens de werkgevers een

loonbod neergelegd van 4,9% over twee jaar. De VNG heeft benadrukt dat dit geen eindbod is. Wij hebben geen nieuwe signalen over de mogelijke uitkomsten van de onderhandelingen ontvangen en kunnen daarom niet inschatten wat de uitkomsten voor een nieuwe cao gaan zijn. Daarom baseren wij ons op het gedane loonbod van 4,9%.

Wij maken over het financiële effect een voorbehoud en hopen bij de Programmabegroting 2020 de daadwerkelijke vertaling voor onze gemeente te kunnen maken.

In de Programmabegroting 2019 hebben wij al rekening gehouden met een ontwikkeling van de lonen. Wij hebben ons toen gebaseerd op het indexcijfer voor de lonen bij de overheid. Een percentage van 1,4% vanaf 1 januari is al verwerkt in de meerjarenbegroting. Daarom nemen wij voor 2020 een percentage van 3,5% mee; het loonbod van 4,9% minus 1,4%. Een stijging van 3,5% betekent voor onze organisatie een stijging van € 634.000.

De ontwikkeling van sociale lasten en pensioenpremies kunnen ook tot significante effecten leiden. Of en hoeveel deze lasten zich in 2020 gaan ontwikkelen, is nog niet bekend. Wij hebben daarom nog geen rekening gehouden met de stijging van werkgeverslasten in dit kader.

Prijsontwikkeling

Wij hebben onze uitgaven en subsidies geïndexeerd met de verwachte prijsstijging voor de overheid. Het indexcijfer voor 2020 is 1,5%. Dit betekent een stijging van onze uitgaven met € 330.000. In de Programmabegroting 2020 werken wij de verwachte prijsstijgingen verder uit. Wij zijn dan kritisch op wat de hoogte is van de daadwerkelijke prijsstijgingen en de subsidieafspraken. Als er een verschil is tussen de berekende en de werkelijke prijsstijging, dan nemen wij dit op in de financiële toelichting van de Programmabegroting 2020.

Met de overgang van de decentralisatie-uitkeringen voor het sociaal domein naar de algemene uitkering van het gemeentefonds per 1 januari 2019 worden deze budgetten in de toekomst niet meer op basis van historische verdeelmodellen geïndexeerd, maar gaan zij 'samen de trap op en samen de trap af', zoals gebruikelijk is met de algemene uitkering. In de meicirculaire is echter nog een eenmalige compensatie voor loon-en prijsontwikkeling voor het sociaal domein opgenomen. Vanaf de kaderbrief 2021 betrekken wij de budgetten voor het sociaal domein bij het berekenen van de prijsontwikkeling.

Autonome ontwikkelingen

Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die van buitenaf op ons afkomen en waar wij als gemeente geen invloed op hebben, bijvoorbeeld nieuwe of gewijzigde wet- en regelgeving en volumestijgingen. Voor het nieuwe meerjarenperspectief zien wij de volgende ontwikkelingen:

AUTONOME ONTWIKKELINGEN				
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Leerlingenvervoer	-80	-80	-80	-80
Bestrijding eikenprocessierups	-100	-100	-100	-100
Uitvoeringskosten inkomensvoorziening Emmen	150	150	150	150
	Totaal	-30	-30	-30

Toelichting

Leerlingenvervoer

In de kosten van het leerlingenvervoer zien wij een toename van de uitgaven. Hierover hebben wij u in het jaarverslag 2018 geïnformeerd en het structurele karakter van de toename gedeut. Het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het leerlingenvervoer is met ruim 6% toegenomen. In

2018 hebben wij het leerlingenvervoer opnieuw aanbesteed. De basisprijs per leerlingkilometer is als gevolg hiervan met 10% gedaald. De kilometerprijs voor bijzonder vervoer is echter gestegen als gevolg van het nieuwe contract. Per saldo leiden de toename van het aantal aanvragen en de hogere kostprijs voor aangepast vervoer tot een kostentoeename. Daarnaast leidt de verhoging van het lage btw-tarief tot een toename in de kosten. Meerjarig verwachten wij een stijging in de kosten van € 80.000.

Bestrijding eikenprocessierups

De eikenprocessierups rukt steeds verder op in Nederland. Wij bestrijden deze curatief en preventief. Wij hebben daarin een wettelijke zorgplicht. In 2019 zijn wij meer preventief gaan bestrijden op locaties waar in 2018 de hoogste concentratie nesten waren en waar veel inwoners samenkomen, hierbij valt te denken aan scholen, centragebieden en schoolroutes. Wij hebben geconstateerd dat in 2019 het aantal meldingen van eikenprocessierups, zowel door inwoners als door bedrijven die voor ons werken, toeneemt. We blijven de ontwikkeling rondom de eikenprocessierups monitoren. Op dit moment hebben wij geen structurele middelen in onze programmabegroting opgenomen voor de bestrijding van de eikenprocessierups. De kosten zijn in de afgelopen jaren fors gestegen: in 2016 waren de kosten € 37.500, in 2017 € 55.000 en in 2018 € 104.000. Deze kosten zijn ten laste gebracht van het reguliere groenonderhoud budget. In 2019 wordt het beleid inzake de bestrijding van de eikenprocessierups geformaliseerd en ter vaststelling aangeboden. Wij gaan voorlopig uit van een structureel bedrag van € 100.000.

Uitvoeringskosten Inkomen

De bijstandsverlening en inkomensvoorziening, voorheen bekend als het I-deel, wordt voor ons uitgevoerd door de gemeente Emmen. Voor de uitvoeringskosten maken wij op basis van een formatiecalculatiemodel prijsafspraken met de gemeente Emmen. Op basis hiervan wordt de gemeente Emmen bevoorschot, waarna jaarlijks een nacalculatie plaatsvindt op basis van het werkelijke aantal uitkeringen. Het aantal uitkeringen laat de laatste jaren een dalende trend zien. Daarnaast wordt door de gemeente Emmen voortdurend gewerkt aan het efficiënter maken van de processen. Op basis hiervan stellen wij de prognose voor de uitvoeringskosten neerwaarts bij met € 150.000. Hiermee is de begroting in lijn met het niveau van de werkelijke kosten over de afgelopen twee jaar.

Verbonden partijen

Van onze verbonden partijen ontvangen wij op grond van de Wet op de gemeenschappelijke regelingen (Wgr) kaderbrieven en ontwerpbegrotingen. In de afgelopen periode hebben wij u geïnformeerd over de ontvangen kaderbrieven en ontwerpbegrotingen voor 2020.

De VeiligheidsRegio Drenthe (VRD) en de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) hebben in hun gemeenschappelijke regeling voor de kaderbrief een zienswijzeprocedure voor ons college opgenomen. Indien nodig maken wij daarvan gebruik en informeren wij uw raad daarover. De andere gemeenschappelijke regelingen sturen de ontwerpbegroting aan uw raad met de mogelijkheid daarover een zienswijze in te dienen. Dit in overeenstemming met het proces zoals ontwikkeld door de raads werkgroep "grip op samenwerking".

Vanuit het provinciaal toezicht zijn wij verplicht de gevraagde bijdrage door de gemeenschappelijke regelingen op te nemen in onze begroting. In onderstaand overzicht hebben wij het meerjarenperspectief voor de verbonden partijen samengevat. Wij lichten de gevraagde middelen kort toe.

VERBONDEN PARTIJEN				
<i>(bedragen x € 1.000)</i>				
	2020	2021	2022	2023
Emco	21	14	7	128
GGD	-73	-73	-73	-73
Recreatieschap Drenthe	-4	-4	-4	-4
RUD	-11	21	21	21
VRD	-77	-77	-77	-77
	Totaal	-144	-119	-5

Emco

In de ontwerpbegroting van Emco voor 2020-2023 zien wij dat de inkomsten en de bedrijfskosten afnemen. Dit resulteert in een minder negatief bedrijfsresultaat. Daardoor neemt onze gemeentelijke bijdrage in de komende jaren af en zien wij voordeel ten opzichte van onze huidige begroting. Over de jaren 2020-2022 hebben op eerdere momenten reeds bijstellingen plaatsgevonden. De bijstellingen over deze jaren zijn in deze kaderbrief daarom geringer dan het effect in 2023.

Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)

Voor het jaar 2020 vraagt de GGD een bijdrage van circa € 1.108.000. De bijdrage voor 2019 is € 988.000 waardoor er sprake is van een stijging van de bijdrage van circa € 120.000. Deze stijging wordt grotendeels veroorzaakt door een hogere bijdrage voor de VTD van circa € 95.000. Vanuit de algemene uitkering worden wij gecompenseerd voor de aanpassingen in het rijksvaccinatieprogramma voor een bedrag van circa € 40.000 (gedeelte GGD). De per saldo resterende afgeronde verhoging is opgenomen in bovenstaand overzicht.

Recreatieschap Drenthe

De door het Recreatieschap Drenthe gevraagde bijdrage voor 2020 bedraagt circa € 129.000. Dit is ten opzichte van 2019 een stijging van circa € 11.000. In onze meerjarenraming hadden wij reeds rekening gehouden met een bijdrage van € 125.000. De resterende € 4.000 nemen wij daarom mee in deze Kaderbrief.

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

De RUD vraagt voor 2020 een bijdrage van circa € 821.000. De stijging ten opzichte van de gevraagde bijdrage voor 2019 is derhalve circa € 26.000. In deze stijging is rekening gehouden met een bijdrage aan het ontwikkelprogramma van de RUD. De overige kosten van het ontwikkelprogramma worden door de RUD van dekking voorzien vanuit de eigen reserves. In onze meerjarenraming hebben wij reeds rekening gehouden met extra bijdragen aan het ontwikkelprogramma. De per saldo resterende mutatie in onze bijdrage hebben wij opgenomen in bovenstaand overzicht. Loon- en prijsstijgingen nemen wij, zoals bij iedere gemeenschappelijke regeling, jaarlijks mee in onze Kaderbrief omdat wij begroten op basis van constante prijzen.

Veiligheids Regio Drenthe (VRD)

Voor 2020 vraagt de VRD een bijdrage van circa € 2.018.000. Dit betreft een stijging van circa € 106.000 ten opzichte van 2019. Wij hebben in onze meerjarenraming reeds rekening gehouden met de ingroei op basis van de verdeelsleutel OOV nieuw die in 5 jaren (vanaf 2017) wordt doorgevoerd. De resterende verhoging hebben wij opgenomen in bovenstaand overzicht.

Reeds geaccordeerd nieuw beleid

In de eerste maanden van dit jaar hebben wij u een aantal voorstellen gedaan voor nieuw beleid. Daarbij hebben wij uw raad gevraagd om middelen beschikbaar te stellen. In onderstaand overzicht geven wij de besluitvorming weer.

REEDS GEACCORDEERD NIEUW BELEID						
<i>(Bedragen x € 1.000)</i>						
	Begr.wijz.:	2019	2020	2021	2022	2023
Economische visie	03-2019	-155	-182	-182	-182	
<i>Onttrekking algemene reserve</i>		155	-	-	-	-
Regiodeal Zuid Oost Drenthe	04-2019	-286	-286	-286	-286	-286
<i>Bestemmingsreserves DTZ, herstructurering en zorg</i>		286	286	286	286	286
Groot onderhoud en verduurzaming Drostenhal	05-2019	-80				
<i>Bestemmingsreserve onderhoud Swaneburg</i>		80				
Integraal Huisvestings Plan (IHP)			p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	Totaal		-182	-182	-182	

Toelichting

Economische visie

Op 16 april 2019 heeft uw raad ingestemd met ons voorstel voor een economische visie 'Coevorden onderneemt'. Voor de uitvoering van de projecten in 2019 heeft u ingestemd met een onttrekking uit de algemene reserve van € 155.000. Voor het benodigde projectenbudget van totaal € 545.000 voor drie jaar hebben wij voorgesteld om de integrale afweging te maken in deze kaderbrief. Waar mogelijk zoeken wij naar cofinanciering vanuit subsidies of andere bronnen zoals de Regiodeal. Daarmee hebben wij in de hier genoemde bedragen nog geen rekening gehouden. De projecten richten zich op het personeel van de toekomst, het ondernemersklimaat, ruimte & infra en organisatie & communicatie. Concrete voorbeelden zijn bijvoorbeeld een Fablab/Techlab, het stimuleren van duurzaamheidsmaatregelen, de revitalisering van bedrijventerreinen en het organiseren van contactmomenten met ondernemers. Wij betrekken dit onderwerp voor definitieve besluitvorming bij de samenstelling van de Programmabegroting 2020. Dan geven wij aan welke middelen wij nodig hebben om de doelstellingen van de economische visie te realiseren, welk tempo daarbij passend is en welke dekking wij daarbij voor ogen hebben.

Regiodeal en de Drostenhal

In de besluiten voor de Regiodeal en de verduurzaming van de Drostenhal zijn bestemmingsreserves ingezet ter dekking. Daarmee hebben zij geen effect op het saldo van de geactualiseerde meerjarenraming in deze kaderbrief.

Integraal Huisvestings Plan (IHP)

Op 16 april 2019 heeft uw raad ingestemd met het IHP voor de scholen in het primair onderwijs. Jaarlijks betrekken wij de financiële consequenties van onze investeringen bij de samenstelling van de Kaderbrief en/of Programmabegroting. Omdat wij al onze investeringen plannen, in kaart brengen en financieel vertalen bij de Programmabegroting, komen wij voor het IHP bij de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023 hier bij u op terug. Omdat de trajecten voor het voortgezet onderwijs (De Nieuwe Veste en het Esdal college) later zijn opgestart dan voor het primair onderwijs, verwachten wij rond de zomer van 2019 meer duidelijkheid te hebben over de scenario's voor de huisvesting van het voortgezet onderwijs.

Overige ontwikkelingen

Overige ontwikkelingen met mogelijk financiële effecten

De ontwikkelingen die wij in 2020 verwachten en waarvan wij een inschatting kunnen maken van de financiële effecten, hebben wij opgenomen in de diverse tabellen van deze kaderbrief. Wij zien ook ontwikkelingen waarvan het op dit moment nog onzeker is of ze zich voor gaan doen en/of ontwikkelingen waarvan wij onvoldoende informatie hebben om een goede financiële vertaling voor onze gemeente te maken. Deze ontwikkelingen brengen in meer of mindere mate een financieel risico met zich mee. Dat brengen wij onderstaand in beeld.

Sociaal domein

Jeugdhulp en Wmo

Wij constateren dat er de laatste tijd sprake is van een toenemende druk op de kosten van zowel de jeugdhulp als de Wmo. De kosten in het sociaal domein stijgen momenteel harder dan de Rijksbijdrage. Daarvoor zijn verschillende oorzaken.

Bij de jeugdhulp zien wij met name een toename in zorgzwaarte. De gemiddelde kosten per cliënt zijn gestegen.

Bij de Wmo-voorzieningen is vanaf 1 januari 2019 sprake van een gemaximeerd abonnementstarief voor de eigen bijdrage die gebruikers van de voorziening betalen. Dit leidt tot lagere inkomsten uit de eigen bijdrage. Ook verwachten wij dat er een groter beroep gedaan zal worden op deze voorzieningen.

De contractperiode voor de maatwerkvoorzieningen Wmo 2015 loopt eind 2020 af. In de loop van 2020 zal daarom een nieuwe aanbesteding plaatsvinden voor de Wmo-begeleiding.

In 2021 zal ook de decentralisatie plaatsvinden van het onderdeel Beschermd Wonen. Op dit moment is er nog sprake van centrumgemeenten die voor meerdere gemeenten deze taak uitvoeren. Vanaf 2021 zullen de individuele gemeenten hiervoor zelf verantwoordelijk zijn. De beleidsmatige en financiële gevolgen van deze decentralisatie zullen de komende tijd worden onderzocht.

Inkomen

In 2018 zagen wij de prognoses rondom het aantal bijstandsuitkeringen zich gunstig ontwikkelen. Bij het jaarverslag 2018 werd dit bevestigd. Omdat wij in de voorgaande jaren grote tekorten op de inkomensverstrekking hebben gehad, hebben wij voorzichtigheidshalve ons eigen risico volledig afgedekt. In 2018 hebben wij daarvan een deel vrij laten vallen ten gunste van het resultaat. In de eerste maanden van 2019 zien wij dat de tendens uit 2018 zich voortzet. Mogelijk ontwikkelt zich een structurele lijn. Wij monitoren dit in de komende maanden. Omdat wij deze ontwikkeling willen afwachten en ons in de begroting baseren op voorlopige budgetten van het Rijk, vinden wij het te vroeg om in deze kaderbrief een structureel effect vanaf 2020 in beeld te brengen. In de Halfjaarrapportage 2019 en de Programmabegroting 2020 bezien wij wat de mogelijke effecten voor 2019 en verder zullen zijn en informeren wij u hierover.

Subsidie bibliotheekwerk

De Stichting Openbare bibliotheken Coevorden heeft in 2016 een toekomstvisie vastgesteld. Deze toekomstvisie ging uit van een gemeentelijke bijdrage die € 100.000 hoger was dan het bedrag dat destijds opgenomen was in onze begroting. Op basis hiervan heeft uw raad besloten om bij de Programmabegroting 2017 de bijdrage aan de stichting structureel met € 100.000 te verhogen. Hierbij is eveneens afgesproken dat eventuele additionele inkomsten, bijvoorbeeld van de zijde van de provincie, verrekend worden met de structurele subsidieverhoging. In de Programmabegroting 2019 hebben wij de additionele inkomsten van de provincie, € 100.000, als structureel voordeel opgenomen. Inmiddels is er duidelijkheid over deze additionele inkomsten en is de Stichting Openbare Bibliotheken gefuseerd met Biblionet Drenthe. Door de ontwikkelingen in de afgelopen jaren en doordat blijkt dat de toekomstvisie te positief is ingestoken, zien wij dat de verrekening van de additionele inkomsten onder druk staat. Wij komen hier bij de Programmabegroting 2020 bij uw raad op terug.

Uitgangspunten 2020-2023

Financieel beleid in de komende jaren

In de afgelopen jaren hebben wij stevig ingezet op een gezonde financiële positie. Deze hebben wij kunnen bereiken door onder andere een strakke en duidelijke begrotingsdiscipline. Om dit te behouden, hebben wij een aantal beleidslijnen geborgd in de nota financieel beleid. Deze hebben wij eind 2018 geactualiseerd. Een aantal belangrijke uitgangspunten lichten wij er uit.

Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Een belangrijke vereiste aan onze meerjarenraming is een structureel evenwicht van onze begroting. Dat betekent dat de inkomsten en de uitgaven met elkaar in evenwicht moeten zijn. Uitgaven die structureel zijn, dekken wij af met structurele inkomsten. Om dit te kunnen toetsen, brengen wij het structureel begrotingssaldo in beeld. Een overzicht van incidentele baten en lasten maakt daarom onderdeel uit van onze programmabegroting en het jaarverslag. De ramingen voor de begroting dienen ook reëel te zijn. De budgetten dienen daarom volledig, realistisch en haalbaar te zijn. Hier zien wij in de dagelijkse uitvoering van onze financiële functie op toe.

Onvoorziene uitgaven

Om gedurende het begrotingsjaar tussentijdse tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de uitvoering van ons beleid onder druk komt te staan, hebben wij jaarlijks de beschikking over een stelpost onvoorzien. Deze is voor elk jaar € 100.000. Wij gebruiken dit budget alleen om onvoorziene, onuitstelbare en onontkoombare uitgaven op te vangen. Als wij een beroep moeten doen op deze stelpost, dan informeren wij uw raad hierover bij de halfjaarrapportage en/of het jaarverslag.

Nieuw beleid

In het bestuursprogramma 'Ruimte om te doen!' hebben wij onze doelen voor de komende jaren opgenomen. De voortgang rapporteren wij via onze reguliere planning- & controldocumenten. Als dit aan de orde is, dan actualiseren wij onze doelen bij de programmabegroting. Om met u het gesprek over nieuwe beleidsvoorstellen te kunnen hebben, zijn onze ambities en verwachte ontwikkelingen in deze kaderbrief opgenomen. Daarbij zijn wij terughoudend geweest in het doen van voorstellen voor nieuwe ambities.

Deze zomer maken wij eerst tussentijds de balans op rondom de realisatie van de ambities in de Programmabegroting 2019. Wij informeren u daarover in de Halfjaarrapportage 2019. In relatie tot de voortgang van deze ambities en de beschikbare ruimte in het meerjarenperspectief doen wij bij de Programmabegroting 2020 concrete voorstellen en vertalen wij deze voorstellen naar beleidsmatige, organisatorische en financiële effecten.

Vermogenspositie

Onder een gezonde financiële positie verstaan wij niet alleen een structureel reëel begrotingsevenwicht, maar ook een stabiele en beheersbare vermogenspositie. Dat betekent dat wij onze bezittingen financieren met een gezonde mix van eigen vermogen (onze reserves) en vreemd vermogen (langlopende en kortlopende schulden, voorzieningen). Om dit te bewaken, berekenen wij bij nieuwe beleidsvoorstellen en in onze planning- & controldocumenten de ontwikkeling van onze reservepositie en de solvabiliteit.

Ontwikkeling reservepositie

Onze reservepositie is gezond en dat willen wij zo houden. Dat geeft ruimte om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en invulling te geven aan ambities. Ook stelt dit ons in staat om tegenvallers op te vangen, zonder dat de uitvoering van ons bestaande beleid in het gedrang komt. Van de structurele ruimte die er in onze begroting is, storten wij daarom elk jaar € 2 miljoen in de algemene reserve. De structurele ruimte die daarnaast nog beschikbaar is, staat op de stelpost vrije begrotingsruimte en is de structurele financiële ruimte om in te zetten voor ambities en om mee- en tegenvallers mee op te vangen.

De ontwikkeling van de algemene reserve is naar verwachting als volgt.

VERLOOP ALGEMENE RESERVE					
<i>(bedragen x € 1.000)</i>					
	Prognose		Begroting		
	2019	2020	2021	2022	2023
Stand algemene reserve begin boekjaar	32.561	29.859	30.987	33.174	35.607
Toevoegingen aan de reserve					
Conform Programmabegroting 2019:					
Rente 1,5%	381	396	448	508	534
Structurele versterking vermogenspositie	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Toevoeging middelen reserve sociaal domein	2.000				
Resultaat halfjaarrapportage 2019	p.m.				
Totaal toevoegingen	4.381	2.396	2.448	2.508	2.534
Onttrekkingen aan de reserve					
Conform Programmabegroting 2019, inclusief beleidsvoornemens	-6.705	-1.268	-261	-75	-75
Raadsvoorstel Economische visie	-155				
Resultaat jaarrekening 2018	-223				
Resultaat halfjaarrapportage 2019	p.m.				
Totaal onttrekkingen	-7.083	-1.268	-261	-75	-75
Stand algemene reserve eind boekjaar	29.859	30.987	33.174	35.607	38.066

Toelichting

De onttrekkingen in 2019 - 2023 hebben wij weergegeven inclusief de beleidsvoornemens. Dit betreft het instellen van nieuwe bestemmingsreserves voor innovatie in de zorg, het herstructureringsfonds en accommodaties en budgetten voor het onderhoud van bomen en bruggen. Vanaf 2022 betreffen de reguliere onttrekkingen alleen de eventuele kosten voor planschade. Op begrotingsbasis houden wij rekening met een onttrekking van € 75.000. Wij onttrekken echter alleen de daadwerkelijk gemaakte kosten.

Het raadsvoorstel bij de economische visie (begrotingswijziging 3-2019) bevat een eenmalige onttrekking van € 155.000 in 2019.

Ontwikkeling solvabiliteit

De solvabiliteit is het percentage eigen vermogen (algemene reserves en bestemmingsreserves) ten opzichte van ons totale vermogen (het balanstotaal). In de nota financieel beleid heeft uw raad bekrachtigd dat onze solvabiliteit zich binnen een bandbreedte van 30% tot 40% dient te bewegen. Dit achten wij voldoende om eventuele risico's af te dekken. Daarbij is uiteraard een ruim voldoende weerstandsratio van 1,4 tot 2,0 een randvoorwaarde, zoals opgenomen in onze nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Een ander belangrijk argument bij het borgen van onze solvabiliteit, is dat wij daarmee de invloed van renteschommelingen op de kapitaalmarkt beperken.

SOLVABILITEIT				
	2019	2020	2021	2022
Na beleidsvoornemens Programmabegroting 2019 en individuele voorstellen	30%	32%	37%	42%

Afsluiting

Van Kaderbrief naar Programmabegroting

In deze kaderbrief hebben wij u geïnformeerd over actuele ontwikkelingen en de onderwerpen waar in 2020 onze inspanning op is gericht. Daarnaast hebben wij een aantal financiële effecten doorgerekend zoals de ontwikkeling van lonen en prijzen, autonome ontwikkelingen en de inzet door onze verbonden partijen. Dit geeft een eerste doorkijk naar het nieuwe begrotingsjaar en biedt de gelegenheid om met uw raad te spreken over waar wij in 2020 onze energie en aandacht op richten. Graag gaan wij met uw raad hierover het gesprek aan.

Op basis van de beleidsmatige en financiële uitgangspunten die in deze kaderbrief staan, gaan wij aan de slag met de samenstelling van de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023. Dat betekent onder andere een concrete vertaling van onze doelen naar de wijze waarop wij deze willen bereiken. We hebben in deze Kaderbrief aangegeven wat wij willen bereiken, in de Programmabegroting vertellen we hoe we dit willen bereiken; vertaald naar tastbare activiteiten en/of maatregelen. Als er zich in de tussentijd nieuwe ontwikkelingen voordoen, dan betrekken wij deze bij de begroting. Één van de ontwikkelingen is de publicatie van de septembercirculaire van het gemeentefonds, waarin het Rijk kenbaar maakt welke middelen wij ontvangen. Deze circulaire geeft meer duidelijkheid over ons financieel meerjarenperspectief. Wij verwerken de effecten van deze circulaire in de begroting.

Op 23 oktober 2019 zullen wij u de Programmabegroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023 aanbieden.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Het college van burgemeester en wethouders van Coevorden,

was getekend,

de secretaris

B.M. de Vries

de burgemeester

B.J. Bouwmeester